

Finansirano od strane
Evropske Unije

ANALIZA ISTRAŽIVANJA O POLOŽAJU ŽENA NA TERITORIJI OPŠTINE GRAČANICA

Gračanica, januar 2023. godina

Podržano od:

Sprovodi:

SADRŽAJ

UVOD.....	3
1. PRAVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR POLOŽAJA ŽENA NA KOSOVU.....	4
2. ANALIZA SITUACIJE POLOŽAJA ŽENA U OPŠTINI GRAČANICA.....	9
ISTRAŽIVANJE POLOŽAJA ŽENA U OPŠTINI GRAČANICA.....	12
METODA ISTRAŽIVANJA: ANKETA.....	12
REZULTATI ISTRAŽIVANJA.....	12
RADNI ODNOS UPITANIKA/CA.....	13
MIŠLJENJE UPITANIKA/CA O PREDNOSTI U ZAPOSŁJAVANJU.....	13
TRETIRANJE NA POSLU.....	14
DISKRIMINACIJA NA RADNOM MESTU.....	14
USPEH I NAPREDOVANJE NA RADNOM MESTU.....	15
RODNA JEDNAKOST PRED ZAKONOM.....	15
SEKSUALNO UZNEMIRAVANJE NA POSLU.....	15
UTICAJ RADA CIVILNOG DRUŠTVA NA POBOLJŠANJE POLOŽAJA ŽENA.....	16
3. PREPORUKE ZA ORGANE JAVNE UPRAVE I CIVILNI SEKTOR.....	17
• PRIMENA PRAKSE RODNO ODOGOVRNOG BUDŽETIRANJA.....	17
• PODRŠKA ŽENSKOM PREDUZETNIŠTVU.....	17
• KREIRANJE PRAKTIČNIH JAVNIH POLITIKA NA LOKALNOM NIVOU U OBLASTI RODNE RAVNOPRAVNOSTI.....	18
• JAČANJE INSTITUCIONALNIH KAPACITETA NA LOKALNOM NIVUO ZA OSTVARIVANJA RODNE RAVNOPRAVNOSTI I ZAŠTITU PRAVA ŽENA I DRUGIH VULNEABILNIH GRUPA.....	19
• PROMENA PARADIGME I PRISTUPA ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA PROBLEMU RODNE RAVNOPRAVNOSTI, ZAOKRET KA MODELIMA PRAKTIČNIH POLITIKA.....	19
LITERATURA.....	20
DODATAK I - ANKETA O POLOŽAJU ŽENA NA TERITORIJI OPŠTINE GRAČANICA.....	22

„Analiza istraživanja o položaju žena na teritoriji opštine Gračanica, sprovedena je u okviru projekta: Osnaživanje mladih žena sa ciljem postizanja ekonomske nezavisnosti i aktivnog učešća u procesima donošenja odluka, Omladinskog saveta Gračanica, koji je podržala Mreža žena Kosova. Ova publikacija nastala je uz finansijsku podršku Evropske unije. Njegov sadržaj je odgovornost Omladinskog Centra Gračanica i ne odražava nužno stavove Evropske unije”

Finansirano od strane
Evropske Unije

UVOD

Opština Gračanica je sredina gde je ostvaren ozbiljan napredak kada je u pitanju formalno poštovanje vladavine prava po pitanju rodne ravnopravnosti i uključenosti žena u procese donošenja odluka. Međutim Gračanica predstavlja školski primer kako je to važan i nužan korak ali ne i presudni. I dalje postoji marginalizacija, stigmatizacija i diskriminacije žene i u javnoj i privatnoj sferi i dalje ne postoji čvrsta, opšta svest o važnosti postojanja suštinske jednakosti muškaraca i žena. Kripto patrijarhalnost privatne sfere je samo trenutno van javne sfere ali sa puno mogućnosti indirektnih, neretko i direktnih upliva u javnu sferu.

Utvrđeno je da pored formalnog ispunjavanja zakonskih obaveza o rodnoj ravnopravnosti i povlačenja patrijarhalnih stega u privatnu sferu postoji i *treći faktor* koji utiče na položaj žena u Gračanici a to je egzistencijalna, ekonomska nezavisnost žene. Društveni položaj, ukupan obim prava i sloboda, lični uspeh, te doprinos zajednici jedne žene, proporcionalan je ekonomskoj snazi žene.

Ključne reči: jednakost, nezavisnost, razvoj, demokratija, vladavina prava, inkluzivnost, participacija, odgovornost, transparentnost.

Finansirano od strane
Evropske Unije

1. PRAVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR POLOŽAJA ŽENA NA KOSOVU

Opština Gračanica je lokalna samouprava, uspostavljena na Kosovu, 2009.godine u okviru institucionalnog i pravnog sistema Kosova. Ako želimo da analiziramo *položaj žena na teritoriji opštine Gračanica*, što je *predmet* istraživanja ove analize, sa jasnim *ciljem* utvrđivanja položaja, te *uzroka* istog, sa namerom da ukažemo na načine potencijalnog *unapređenja*, moramo i da utvrdimo i definišemo jasan pravni i institucionalni okvir.

Položaj žene u savremenom društvu zavisi od mnogo faktora: kulturoloških, religijskih, istorijskih, socijalnih, ekonomskih ali i političkih i pravnih. Među svim ovim faktorima politička volja i vladavina prava, odnosno kvalitetno zakonodavstvo i još kvalitetnija implementacija, su nešto što se u pravnoj i političkoj teoriji demokratizacije savremenog društva *mora i može rešiti za 6 meseci*, dok se drugi procesi mogu odvijati i godinama, čak decenijama.

Kao osnovni zakonski akt kojim se uređuje položaj i prava žena, iako se eksplicitno zakon tako ne zove, jeste *Zakon o rodnoj ravnopravnosti br.5 L-020*¹ Pored ovog zakona, treba pomenuti i *Zakon o lokalnoj samoupravi br.03 L-040*², kao i *Statut opštine Gračanica*³, jer se bavimo konkretno položajem žena na teritoriji opštine Gračanica. Međutim, treba istaći da zakonodavac mora biti svestan činjenice da ni jedan zakonski i podzakonski akt ne sme izostaviti činjenicu da mora voditi računa o rodnoj ravnopravnosti.

Ovo se odnosi na sve nivoe vlasti, te s tim ciljem obaveštavamo ili podsećamo širu zajednicu, posebno na lokalnom nivou:

Prema *Evropskoj povelji o rodnoj ravnopravnosti na lokalnom nivou*⁴, Rodna ravnopravnost pretpostavlja da u jednom društvu, zajednici ili organizaciji postoje jednake mogućnosti za žene, muškarce i osobe drugačijih rodni identiteta da doprinesu kulturnom,

¹ Zakon o rodnoj ravnopravnosti br.5 L-020, Službeni glasnik Kosova, <https://gzk.rks-gov.net/LawInForceList.aspx>

² Zakon o lokalnoj samoupravi br.03 L-040, Službeni glasnik Kosova, <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2530>

³ Statut opštine Gračanica, <https://kk.rks-gov.net/gracanice/wp-content/uploads/sites/41/2019/02/Statut.pdf>

⁴ Evropskoj povelji o rodnoj ravnopravnosti na lokalnom nivou, https://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/charte_egalite_me.pdf

političkom, ekonomskom i socijalnom napretku, kao i da imaju jednake mogućnosti da uživaju sve koristi i dobrobiti od napretka jedne zajednice.

Takođe treba istaći, da se u ovoj oblasti (ljudska prava i rodna ravnopravnost) kao izvor prava koriste međunarodne Konvencije koje su, preko Ustava Kosova (*član 22 Direktna primena međunarodnih sporazuma i instrumenata*⁵) i imaju premoć u odnosu na domaće zakonodavstvo:

- Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima⁶;
- Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i protokoli iste⁷;
- Međunarodna konvencija o građanskim i političkim pravima i protokoli iste⁸;
- Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena⁹;
- Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija)¹⁰

Što se tiče domaćeg zakonodavstva, jasno je da okosnicu promocije i zaštite rodne ravnopravnosti, te položaja žena čini, već pomenuti *Zakon br.5 L-020 o rodnoj ravnopravnosti*¹¹. Brigu o poštovanju ovog zakona vodi nezavisna centralna institucija *Agencija za rodnu ravnopravnost*¹², koja koordiniše procesima implementacije zakona te komunikacijom sa čitavim političkim i pravnim institucionalnim sistemom, uključujući i lokalne samouprave.

Što se tiče Zakona br.5 L-020 o rodnoj ravnopravnosti, posebno ukazujemo na Član 6. st. 7. i 8. za: "Jednaku zastupljenost polova u svim zakonodavnim, izvršnim i sudskim organima i

---

⁵ Ustav Republike Kosovo, član 22. Direktna primena međunarodnih sporazuma i instrumenata, http://zka-rks.org/wp-content/uploads/2017/06/USTAV_REPUBLIKE_KOSOVO.pdf

⁶ Ibid.

⁷ Ibid.

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

¹⁰ Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Istanbulska konvencija, <https://www.undp.org/sr/serbia/publications/istanbulska-konvencija-i-odgovornost-dr%C5%BEave-za-borbu-protiv-nasilja-nad-%C5%BEenama>

¹¹ Zakon br.5 L-020 o rodnoj ravnopravnosti, <https://gzk.rks-gov.net/LawInForceList.aspx>

¹² Agencija za rodnu ravnopravnost, <https://abgi.rks-gov.net/sr/ballina>

drugim javnim institucijama ostvaruje se kada je predviđena *minimalna zastupljenost od 50%* (procenta) za svaki pol, uključujući i njihove organe upravljanja i odlučivanja”.¹³

A ko sprovodi zakone? Naravno, odgovor je, institucije! A ko je su to institucije nadležne na Kosovu da vode računa o rodnoj ravnopravnosti i položaju žena, pored pomenute Anencije za rodnu ravnopravnost?

Sledi spisak:

1. *Nacionalni koordinator za borbu protiv nasilja u porodici, (NKNP)*¹⁴. Ova institucija nadgleda sprovođenje Nacionalne strategije za zaštitu od nasilja u porodici na nacionalnom nivou; koordiniše mere i politike u vezi sa nasiljem u porodici; vrši nadzor baze podataka o slučajevima nasilja u porodici; koordiniše rad Međuministarske koordinacione grupe za nasilje u porodici. NKNP takođe priprema izveštaje o praćenju i proceni za Nacionalnu strategiju za zaštitu od nasilja u porodici.

2. *Agencija za rodnu ravnopravnost (ARR)*¹⁵ podržava mrežu službenika za rodnu ravnopravnost u opštinama i ministarstvima i one/oni treba da izveštavaju ARR o svojim naporima za adresiranje nasilja u porodici i nasilja nad ženama. ARR je ključna institucija angažovana u različitim radnim grupama koje prave zakone, politike i programe za različite oblike rodno zasnovanog nasilja.

3. *Kosovska policija*¹⁶, u većini slučajeva prvi kontakt žrtve nasilja u porodici ili drugih oblika nasilja nad ženama. Primarni zadatak policije da istraži slučaj i zaštititi žrtvu.

4. *Policijski inspektorat*¹⁷, ukoliko Policija ne postupa u skladu sa zakonom i ovlašćenjima, onda oni istražuju postupke Policije

---

¹³ Zakon br.5 L-020 o rodnoj ravnopravnosti, Član 6. str. 7. i 8. <https://gzk.rks-gov.net/LawInForceList.aspx>

¹⁴ Procena usklađenosti zakona Kosova*, politika i drugih mera sa standardima Konvencije Saveta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija), Sekretarijat mehanizma za praćenje Konvencije Saveta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Odsek za rodnu ravnopravnost Saveta Evrope, Jedinica za izgradnju kapaciteta i projekte saradnje, str. 24, file:///C:/Users/marko/Desktop/Kosovo_Assessment%20report%20Istanbul%20Convention_SRP.pdf

¹⁵ Agencija za rodnu ravnopravnost Kosova, <https://abgi.rks-gov.net/sr/ballina>

¹⁶ Policija Kosova, <https://www.kosovopolicie.com/sr/>

¹⁷ Policijski inspektorat Kosova, <https://ipk.rks-gov.net/>

5. *Državni tužilac*¹⁸, procenjuje slučajeve nasilja u porodici, krivičnu istoriju počinioca i kršenja naloga za zaštitu kako bi utvrdili da li postoji dovoljno dokaza za krivično gonjenje počinilaca nasilja u porodici.

6. *Sudovi*¹⁹, prioritetno razmatraju slučajeve nasilja u porodici i nasilja nad ženama. Ovim predmeti se tretiraju od strane suda u parničnom ili krivičnom postupku u zavisnosti od prirode predmeta.

7. *Agencija za besplatnu pravnu pomoć*²⁰, pružaju žrtvama pristup pravdi pružajući informacije i savete žrtvama o zakonskim pravima, zastupaju žrtve pred sudovima ili upravnim organima i pomažu u izradi pravnih procedura i dokumenata.²¹

8. *Ombudsman*, ima odgovornost da adresira navode o kršenju ljudskih prava od strane države, tj od strane svih institucija i organa javne uprave. Nasilje u porodici i nasilje nad ženama je pitanje ljudskih prava. Stoga, kada je žrtva porodičnog nasilja bila zlostavljana od strane jedne kosovske institucije u tretiranju slučaja nasilja nad njom, žrtve mogu prijaviti slučaj Ombudsmanu radi istrage i pomoći. Ombudsman može davati preporuke institucijama i drugim vladinim organima kada su u pitanju ljudska prava i poštovanje vladavine prava. Kako bi institucija Ombudsmana bila bliža građankama i građanima, uspostavljene su *Regionalne kancelarije Ombudsmana* širom Kosova i to dve u Mitrovici, po jedna u Prištini i Gračanici, te Gnjilanu, Uroševcu, Prizrenu, Peći i Đakovici. Kao što možemo videti, ovde nije ispoštovana samo regionalna pokrivenost, nego se vodilo računa i o zajednicama, na šta ukazuju kancelarije u Severnoj Mitrovici i Gračanici. Ovim institucija ombudsmana postaje centralna institucija koja je najbliža i najdostupnija građankama i građanima na Kosovu, bez obzira na zajednicu kojoj pripadaju.²²

Uvudom u ovu numeracija institucija, i izvršnih i pravosudnih, ali i nezavisnih, institucija Ombudsmana (institucije *sui generis*, često se nazivaju i *četvrta grana vlasti*) jasno utvrđujemo

¹⁸ Državni tužilac Kosova, <https://prokuroria-rks.org/sr/psh>

¹⁹ Sudski savet Kosova, <https://www.gjyqesori-rks.org/?lang=sr>

²⁰ Agencija za besplatnu pravnu pomoć, <https://anjf.rks-gov.net/page.aspx?id=1,1>

²¹ U objašnjavanju delovanja institucija, uzet je primer nasilja u porodici, kao jedan o najeklatantnijih primera narušavanja prava, sloboda, života i položaja žena u savremenom društvu.

²² Institucija Ombudsmana, zvanična internet prezentacija <https://oik-rks.org/sr/>

jedan značajan nedostatak a to je nivo lokalne samouprave. Postavlja se pitanje, a gde su tu gradovi i opštine? Jasno je da su gore navedene institucije, centralne institucije, izvršne i sudske vlasti, daleko od građana, daleko od žena, još dalje od Gračanice a najdalje od žena u Gračanici.

Naveli smo da je jedan od pravnih okvira za istraživački problem predstavlja i najviši pravni akt lokalne samouprave u Gračanici, tj. *Statut opštine Gračanica*²³. U samom Statutu ne piše ništa konkretno i direktno vezano za rodnu ravnopravnost i položaj žena, već se poziva na duh Ustava, kojim je to kao postulirajućom pravnom normom već uređeno i rešeno. Međutim analizom sadržaja statuta utvrđeno je da postoje određeni segmenti koji mogu biti jasni izvori prava za oblast rodne ravnopravnosti i položaja žena u savremenom društvu.

Prema statutu opštine Gračanica, *član 8.* kojim su uređene nadležnosti opštine, definiše se da opština Gračanica ima potpuna ovlašćenja i isključive nadležnosti lokalne samouprave u oblasti *unapređenja i zaštita ljudskih prava*²⁴. U kontekstu institucionalnog kapaciteta za unapređenje, zaštitu i podršku kulture ljudskih prava, te sprovođenja zakona o rodnoj ravnopravnosti, na lokalnom nivou, statut opštine Gračanica, omogućava uspostavljanje institucionalnih mehanizama.

Članom 28. statuta definišu se stalni odbori Skupštine opštine Gračanica i to:

- Odbor za politiku i finansije;
- Odbor za zajednice;
- Savetodavni odbori

Članom 28. stav. 1. definisano je da Skupština opštine Gračanica može formirati različite savetodavne odbore, sa mandatom od 3 godine. Ovde je uspostavljenja mogućnost opštini Gračanica, tačnije, Skupštini opštine Gračanica da može da formira različite odbore, između ostalog i odbor za rodnu ravnopravnost. Činjenica je da se to još uvek nije desilo, što predstavlja ozbiljan prostor za unapređenje.

²³ Statut opštine Gračanica, <https://kk.rks-gov.net/gracanice/wp-content/uploads/sites/41/2019/02/Statut.pdf>

²⁴ Statut opštine Gračanica, <https://kk.rks-gov.net/gracanice/wp-content/uploads/sites/41/2019/02/Statut.pdf>

2. ANALIZA SITUACIJE POLOŽAJA ŽENA U OPŠTINI GRAČANICA

Da bismo metodološki dodatno učvrstili predmet istraživanja, potrebno je imati uvid u samu političko-geografsku i kulturološku dimenziju opština Gračanica je formirana po zakonu o administrativnim granicama opština *20. februara 2008. godine*. Nakon održanih izbora, *15. novembra 2009. godine*, zvanično opština Gračanica postoji od *29.12.2009.* godine kada je održana inauguraciona sednica Skupštine Opštine Gračanica. Skupština opštine Gračanica 2015. godine donela je odluku da se za Dan opštine odredi 21. septembar. Gračanica je poznata po istoimenom manastiru Gračanica. Manastir Gračanica je jedan od najlepših spomenika srednjovekovne kulture iz XIV veka. Podigao ga je kralj Milutin između 1315. i 1321. godine kao poslednju od četrdeset dve crkve koje je sagradio tokom svoje vladavine. Kao i drugi manastiri kralja Milutina, Gračanica je bila i ostala simbol ponosa svog naroda, održavajući ga u životu u teškim vremenima. Nalazi se na spisku Uneskovne svetske baštine. Gračanica je poznata po reci Gračanki koja protiče pored manastira Gračanica i dalje kroz naselja Laplje Selo, Preoce, Gornje Dobrevu odakle se uliva u reku Sitnicu. Reka Gračanka izvire ispod same brane Gračaničkog jezera i teče pored jalovišta rudnika Kišnica.

U blizini Gračanice nalazi se Gračaničko jezero. Iz ovog jezera se pijaćom vodom snabdeva više mesta na centralnom Kosovu, uključujući Prištinu, Gračanicu i ostala naseljena mesta. Brana na jezeru je podignuta 1966. godine i njenom izgradnjom raseljeno je Novo Selo, mesto koje nekada bilo nastanjeno srpskim stanovništvom, a nalazilo se na teritoriji gde se danas nalazi jezero²⁵.

Gračanica se na severu graniči sa teritorijom grada Prištine, na zapadu sa opštinom Kosovo Polje, na jugu sa opštinom Lipljan, na istoku je Gračaničko jezero. U pitanju je lokalna samouprava koja se sastoji od 17. sela koja su podeljena u 16 katastarskih zona. Jedina fizičko-geografska i političko-geografska informacija koja je definitivno egzaktna, kada je u pitanju

²⁵ Opština Gračanica, zvanična internet prezentacija: <https://kk.rks-gov.net/gracanice/grad/>

opština Gračanica je površina, opština Gračanica zauzima površinu od 122,25 km².²⁶ Kada je u pitanju broj stanovnika postoje oprečni podaci, sa značajnom diskrapancijom između same opštinske administracije, i Agencije za statistiku Kosova (ASK). Naime, na poslednjem popisu, srpska zajednica je bojkotovala popis u značajnoj meri, te broj stanovnika prema ASK ne prelazi 11.000 a prema podacima opštine Gračanica taj broj iznosi između 22.000 i 25.000 stanovnika.²⁷ Kako bismo izbegli analizu i različita tumačenja, nije moguće dati relevantne zaključke, te je najbolje sačekati rezultate najavljenog popisa stanovništva na Kosovu 2023. godine.

Opština Gračanica je ruralna sredina, gde se stanovništvo mahom bavi poljoprivrednom proizvodnjom, ali je poslednjih deset godina pod značajnim pritiskom neplanske i stihijske urbanizacije, naročito na obodima opštine prema Prištini, Kosovu Polju i Obiliću. Ovi procesi urbanizacije imaju i svoje socijalne konsekvence u promeni demografske strukture stanovništva, načina života i kulture življenja, strukture porodice i odnosa unutar porodice, što direktnih uticaja na položaj žene u savremenoj Gračanici. Međutim, zbog nedostatka relevantnih demografskih/statističkih podataka, nije moguća objektivna i naučna analiza takvih procesa, te je najbolje sačekati rezultate najavljenog popisa stanovništva na Kosovu 2023. godine.

Nakon redovnih lokalnih izbora oktobra 2021.godine predsednica opštine Gračanica, ispred Srpske liste, postaje Ljiljana Šubarić, prva žena predsednica opštine Gračanica, lekar i univerzitetski profesor na Prištinskom univerzitetu u Severnoj Mitrovici. Sama ta činjenica ukazuje na značajnu promenu političke scene i političke kulture građanki i građana opštine Gračanica.

Bez dvoumljenja se može izneti tvrdnja da u *formalno-pravnom smislu*, u Gračanici, žene su deo procesa donošenja odluka, kako u egzekutivi tako i u legislativnoj grani lokalne vlasti. Pored predsednice opštine²⁸ u opštini Gračanica postoji još žena na odgovornim i rukovodećim

---

²⁶ Sajt, Naša Gračanica,

<https://nasagracanica.com/%d0%b3%d1%80%d0%b0%d1%87%d0%b0%bd%d0%b8%d1%86%d0%b0/>

²⁷ Opština Gračanica, broj stanovnika, zvanična internet prezentacija, <https://kk.rks-gov.net/gracanice/grad/broj-stanovnika/>

²⁸ Objašnjenje autora: u javnom diskursu i u zakonu o lokalnoj samoupravi figurira termin gradonačelnik/ca, u pitanju je pogrešan prevod sa engleskog (mayor). Opština Gračanica ne može imati gradonačelnika/cu jer je nema status grada, već opštine. Te je potrebno zagovaranje izmena i dopuna zakona o lokalnoj samoupravi, gde bi se

pozicijama i to, na poziciji *šefice kabineta, direktorice inspekcije, direktorice za obrazovanje i kulturu i direktorice odeljenja za planiranje, zaštitu životne sredine i urbanizam*. U Skupštini opštine Gračanica, od *19* odborničkih mesta, *5 su žene*.

Kada je u pitanju širi institucionalni kontekst na teritoriji opštine Gračanica, možemo reći da se žene nalaze na čelu značajnog broja važnih institucija, pa tako imamo direktoricu nacionalnog umetničkog ansambla Venac, direktoricu biblioteke, direktoricu Doma zdravlja u Gračanici i tri direktorice osnovnih škola, koje se nalaze na teritoriji opštine Gračanica. Takođe, na čelu regionalne kancelarije Ombudsmana u Gračanici, jer takođe žena. Iz svega navedenog možemo da donesemo zaključak, da na nivou političkog odlučivanja, te u oblastima zdravstvene zaštite, obrazovanja i kulture, žene u Gračanici zauzimaju značajno mesto.

Međutim, ako želimo da donesemo zaključke u celosti o položaju žena u Gračanici, *to ne možemo činiti samo kroz analizu javne sfere i pravno-političku analizu. Postavlja se i pitanje ekonomske nezavisnosti žena*²⁹? Međutim, za takvu analizu su nam ponovo potrebni statistički, kvantitativni podaci, koje možemo jedino dobiti od Agencije za statistiku, ali nakon popisa stanovništva na Kosovu 2023.godine.

Šta se dešava u privatnoj sferi je drugi nivo analize, bez kojeg nema zaključka u celini o položaju žena na teritoriji opštine Gračanica. Odgovore na tu grupu pitanja, daje nam istraživanje u formi ankete koje je sprovedeno na teritoriji opštine Gračanica.

---

terminologija uskladila sa savremenom recenzijom srpskog jezika, posebno u oblasti pravnog i političkog vokabulara.

Finansirano od strane
Evropske Unije

ISTRAŽIVANJE POLOŽAJA ŽENA U OPŠTINI GRAČANICA

METODA ISTRAŽIVANJA: ANKETA

Kao organizacija čiji osnovni cilj je istraživanje javnog mišljenja na prostoru Kosova, a u ovom projektu ispitivanje javnog mišljenja na teritoriji opštine Gračanica izveli smo sledeću metodu istraživanja.

U ovom istraživanju korištena je metodologija anonimnog ispitivanja ispitanika/ca predložen od strane Instituta za javno istraživanje (IJI) u Gračanici. Kreirani uzorak je bio obiman kako bi se stvorila realna slika javnog mišljenja i postigli što moguće tačniji rezultati. Upitnik je sadržao 10 pitanja sa ponuđenim odgovorima ([Dodatak I](#)).

Pored gore navedenih informacija potrebno je naglasiti da je ispitivanje sprovedeno putem Face to face istraživanja koje je koristilo hard copy upitnike i google forms platforme. Google forms je korišćen tako da sve što se popuni u online anketi stigne na e mail istraživačke organizacije i samim tim se tako čuva baza podataka sa datim odgovorima.

Završni deo istraživanja predstavlja izradu ovoga završnog izveštaja, kopiju istraživanja, excel tabelu i power point prezentaciju sa chartovima za svako pitanje.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Ispitivanje se sprovelo na 100 ispitanika na teritoriji opštine Gračanice od čega 61% žena i 39% muškaraca. Ciljana grupa ovog istraživanja bile su žene u starosnoj dobi od 18 godina pa do 40 godina. Od ukupnog broja ispitanika/ca 15% je bilo mlađe od 18 godina, 40% 18-25 godina, 30% 26-35 godina i 15% starije od 35 godina. Kada govorimo o geografskom faktoru, većina ispitanika/ce su naseljeni u Gračanici (50%), dok 25% u Gušterici i 25% u Lapljem Selu. Kada govorimo o nacionalnoj pripadnosti upitanika/ca, u istraživanju je učestvovalo žena i muškaraca: 70% Srba, 7% Albanaca, 20% Roma i 3% Aškalija.

Finansirano od strane
Evropske Unije

RADNI ODNOS UPITANIKA/CA

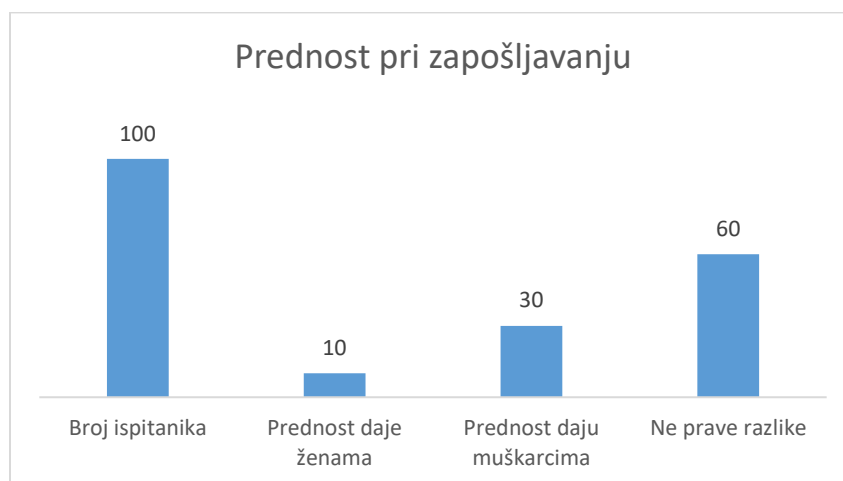
U odgovorima na ovo pitanje, 30% ispitanika je odgovorilo da je u radnom odnosu. Od njih 23% je bilo u radnom odnosu na puno radno vreme, dok je 5% radilo poluvremeno. Osim toga 11% upitanika i upitanica je odgovorilo da je nije

zvanično uposljeno, ali da radi u porodičnom poslu, što nam ukazuje na značajan broj nezaposlenih mladih ljudi i značajan broj žena, koje su nezaposlene ali su u okviru svojih porodica itekako radno angažovane.

MIŠLJENJE UPITANIKA/CA O PREDNOSTI U ZAPOŠLJAVANJU

60% ispitanika je odgovorilo da misle da poslodavci ne prave razliku. Međutim, ovaj podatak nam jasno ukazuje na činjenicu da ciljna grupa nema relevantno iskustvo sa savremenim tržištem rada na Balkanu. Takođe ovaj odgovor nam ukazuje na jako malo procenat ljudi/ispitanika, koji su uopšte došli u situaciju da imaju intervju za posao.

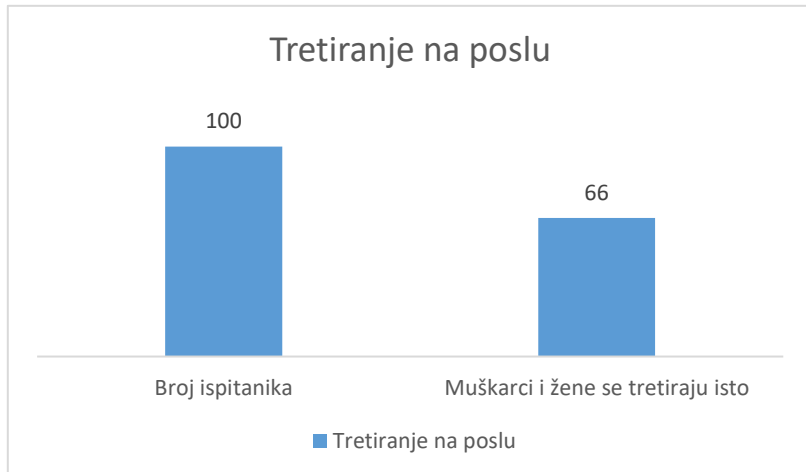

Finansirano od strane
Evropske Unije

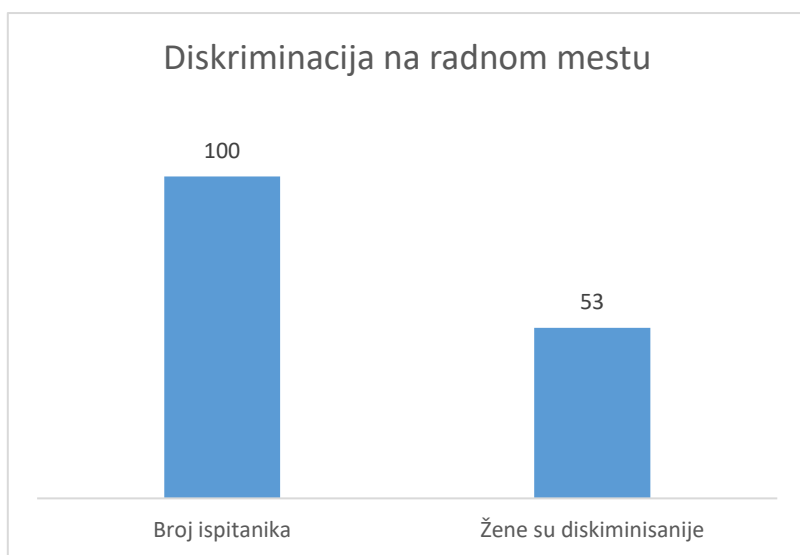
TRETIRANJE NA POSLU

66% ispitanika je odgovorilo da su žene i muškarci jednako tretirani na poslu. Od tog broja odgovora, 90% njih je nezaposleno. Što nam ukazuje da ispitanici koji su zapošljeni nisu spremni da se jasno odrede na ovu temu, tj. konkretno pitanje.

DISKRIMINACIJA NA RADNOM MESTU

53% ispitanika je odgovorilo da su žene više izložene diskriminaciji na poslu. Preko 90% ispitanika je jasno definisalo visinu ličnog dohotka i mogućnost unapređivanja kao teme. Seksualno uznemiravanje je kao odgovor izbeglo preko 95% ispitanika. Ovaj visok procenat izbegavanja teme seksualnog

uznemiravanja je pokazatelj demografsko-kulturološke strukture stanovništva, koju ovu temu smatra tabu a što ne znači da kao takva u društvu ne postoji. Što je zabrinjavajući podatak, tema koja se izbegava ne može biti rešavana, kao takva predstavlja destruktivni faktor razvoja jedne zajednice.

Finansirano od strane
Evropske Unije

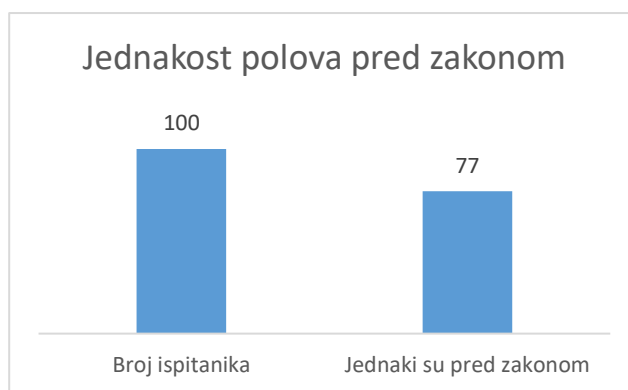

USPEH I NAPREDOVANJE NA RADNOM MESTU

Interesantna je polarizacija po ovom pitanju kod ispitanika, odgovori se kreću 50% (49% žene, 51% muškarci). Žene smatraju da moraju uložiti više truda od muškaraca kada je u pitanju profesionalni uspeh i napredovanje, s druge strane muškarci smatraju suprotno, jer su žene u Gračanici formalno obrazovanije. U pitanju je savremeni fenomen porasta broja visokoobrazovanih građanki i građana, sa značajnim udelom žena. Što definitivno utiče na percepciju zajednice po ovom pitanju.

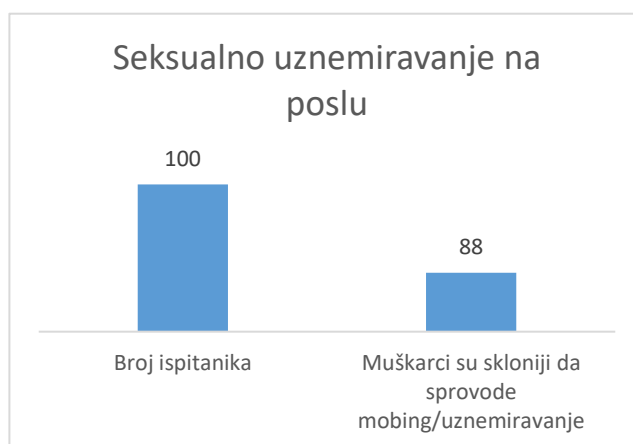
RODNA JEDNAKOST PRED ZAKONOM

77% ispitanika je odgovorilo da su oba pola jednaka pred zakonom. Tendencija je da bi procenat pozitivnog odgovora ispitanika na ovo konkretno pitanje bila i veća ali postoje određena nerazumevanja razlika u pravnom sistemu savremenog Kosova i bivše Jugoslavije.

SEKSUALNO UZNEMIRAVANJE NA POSLU

88% procenata ispitanika je odgovorilo da su muškarci skloniji uznemiravanju na poslu, ovde se ne misli na seksualno uznemiravanje, već na klasičan mobing.³⁰ Kontekst ovog pitanja jeste taj da prikaže ko je skloniji činjenju uznemiravanja što je ovde pokazano da ispitanici misle da u 88% slučajeva,

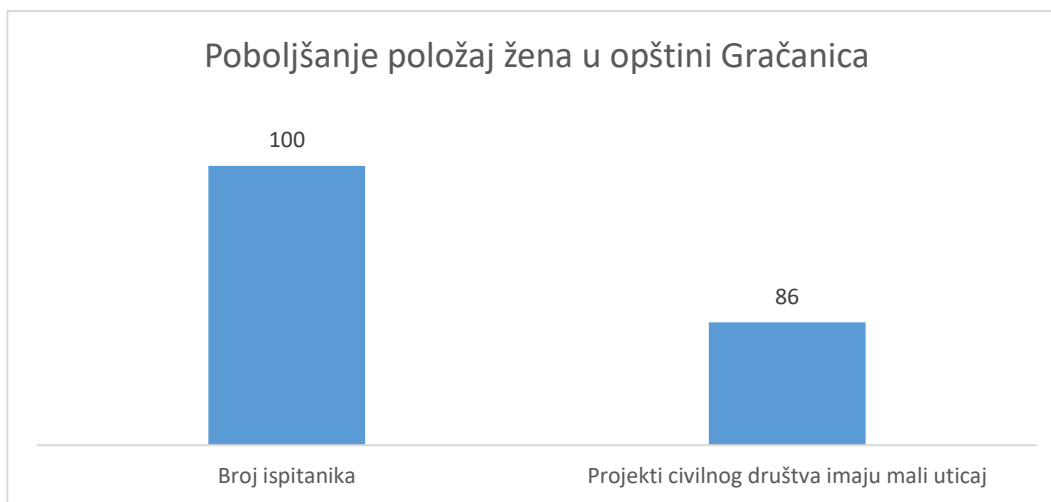
³⁰ Stav autora: Ruralne sredine na Kosovu, u kojima u većini žive nevećinske zajednice kao što su Srbi, Romi, Aškalije, Goranci itd... iziskuju dublje i sadržajnije analize i istraživanja kada je u pitanju seksualno uznemiravanje.

muškarci su ti koji čine različite vidove seksualnog uznemiravanja. Ovaj podatak je značajan ako ga ukrstimo sa pitanjem o diskriminaciji na poslu, posebno na činjenicu da je masovno izbegnut odgovor na temu seksualnog uznemiravanja, ispitanici oba pola, 88% ispitanika posredno je kroz ovu anketu ukazalo da određene negativne tendencije.

UTICAJ RADA CIVILNOG DRUŠTVA NA POBOLJŠANJE POLOŽAJA ŽENA

86% ispitanika je odgovorilo da projekti o osnaživanju žena koje sprovode organizacije civilnog društva **vrlo malo** mogu doprineti poboljšanju položaja žena. Ovde se očigledno misli na projekte edukacije, podizanja svesti i zagovaranja. Što apsolutno u skladu sa dobijenim podacima o formalnoj jednakopravnosti žena u Gračanici. Očigledno je da je potreba promena paradigme rada organizacija civilnog društva. Od edukacije, podizanja svesti i zagovaranja ka jačanju ženskog preduzetništva i podrške porodičnim biznisima. Ovo može takođe ukazivati na činjenicu da ljudi nemaju poverenja u civilno društvo, bilo u organizacije koje su potekle iz same zajednice, bilo na nacionalnom nivou.

Finansirano od strane
Evropske Unije

3. PREPORUKE ZA ORGANE JAVNE UPRAVE I CIVILNI SEKTOR

• PRIMENA PRAKSE RODNO ODOGOVRNOG BUDŽETIRANJA

Ovde je glavnu ulogu igra lokalna samouprava, opštine su institucije, koje su prema principu subsidijariteta najbliže građanima. Opštine su institucije, kojima se građanke i građani prvo obraćaju kada imaju određeni izazov. Broj žena u skupštini opštine i broj žena na važnim pozicijama u samoj administraciji lokalne samouprave, ali i broj žena na značajnim i uticajnim društveno-političkim pozicijama u samoj opštini, nije dovoljno. Za ostvarivanje prava, sloboda i potrebnog nivoa uticaja na društvu potrebni su resursi, kako institucionalni tako i materijalni, te je potrebno izdvajanje sredstava iz opštinskog budžeta za realizaciju ciljanih projekata i funkcionisanje institucija, prema rodno senzitivnom modelu.³¹ Prvi korak u delovanju treba biti angažovanje organizacija civilnog društva i same lokalne samouprave u pravcu mobilizacije i organizacije žena, kada su u pitanju javne konsultacije i javni skupovi za proces budžetiranja koji organizuje lokalna samouprava. Iz uvida i analize sadržaja u javne objave lokalne samouprave u Gračanici, možemo doći do zaključka da žene gotovo da ne učestvuju u procesu otvorenog i javnog budžetiranja u Gračanici, što nije i ne može biti samo i jedino odgovornost lokalne samouprave, već zajednice u celini.³² Te se ova preporuka konkretno odnosi na lokalnu samoupravu i lokalne organizacije civilnog društva.

• PODRŠKA ŽENSKOM PREDUZETNIŠTVU

Lokalna samouprava u Gračanici je otvorena prema institucijama i organizacijama koje ulažu, profitno i neprofitno u preduzetništvo, u start-up biznise kao i u male porodične biznise. U pitanju su projekti razvoja lokalne ekonomije, koje lokalna samouprava pomaže kroz sufinansiranje projekata do 20%, koje pokreću institucije i organizacije koje ulažu, profitno i neprofitno, sa učešćem do 80%. Uglavnom je to podrška mikro agrobiznisu, koji spava u mala

³¹ Stav autor: potrebno je izvršiti analizu sadržaja javnih poziva u oblasti obrazovanja, kulture i sporta prema rodno senzitivnoj metodologiji u lokalnim samoupravama na Kosovu, gde većinu stanovništva čine nevećinske zajednice.

³² Javne konsultacije sa građanima održane u Lapljem Selu: <https://nasagracanica.com/%d1%81%d0%b2%d0%b5-%d0%b2%d0%b5%d1%81%d1%82%d0%b8/%d0%b2%d0%b5%d1%81%d1%82%d0%b8/javne-konsultacije-sa-gradjanima-o-budzetu-odrzane-u-lapljem-selu/>

i porodična preduzeća. ³³Međutim jednostavnim uvidom u budžet u druge relevantne finansijske akte lokalne samouprave, jasno je da ne postoji finansijski kod³⁴ za podršku ženskom preduzetništvu, već samo finansijski kod za sufinansiranje³⁵. Preporuka za lokalnu samoupravu u Gračanici je [budžetsko planiranje finansijske linije samo za žensko preduzetništvo](#).

- **KREIRANJE PRAKTIČNIH JAVNIH POLITIKA NA LOKALNOM NIVOU U OBLASTI RODNE RAVNOPRAVNOSTI**

Lokalna samouprava u Gračanici ima nadležnosti o oblasti ljudskih prava i razvoja lokalne ekonomije³⁶ gde sama može u saradnji sa Skupštinom opštine da kreira konkretne javne politike i normatizuje ih kroz Skupštinu opštine, gde se konkretne javne politike pretvaraju u lokalno zakonodavstvo³⁷. Na ovaj način se može rešiti i izazov u finansiranju ženskog preduzetništva, mogu se predvideti posebne mere za podršku i razvoj biznisa, ne samo agro biznisa i porodičnog biznisa, već i hvatanje koraka za razvojem IT industrije itd... Ovde je konkretna preporuka za lokalnu samoupravu, još konkretnije za [Odeljenje za ekonomski razvoj](#) ali i preporuka [Skupštini opštine](#) da se više angažuje na polju ženskog preduzetništva. Gde bi za početak mogao biti kreiran [Skupštinski odbor za ekonomski razvoj i žensko preduzetništvo](#).

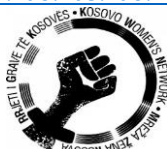
³³Održana info sesija o pokretanju i podršci mikro biznisa za žene, <https://nasagracanica.com/%d1%81%d0%b2%d0%b5-%d0%b2%d0%b5%d1%81%d1%82%d0%b8/%d0%b2%d0%b5%d1%81%d1%82%d0%b8/odrzana-info-sesija-o-pokretanju-i-podrsi-mikro-biznisa-za-zene/>; poziv women 4 women: <https://www.k-w4w.org/en/poziv-za-izrazivanje-interesovanja/>

³⁴ Pojašnjenje autora: U pitanju je budžetska linija, dok Ministarstvo finansija koristi termin finansijski kod.

³⁵ Opština Gračanica, Odeljenje za budžet i finansije, <https://kk.rks-gov.net/gracanice/category/budzet/?page=2022>

³⁶ Opština Gračanica, Odeljenje za ekonomski razvoj i EU integracije, <https://kk.rks-gov.net/gracanice/uprave-2/ekonomski-razvoj/>

³⁷ Opština Gračanica, Skupština opštine, predsednik opštine Milan Dimitrijević, <https://kk.rks-gov.net/gracanice/staff/%d0%bf%d1%80%d0%b5%d0%b4%d1%81%d0%b5%d0%b4%d0%bd%d0%b8%d0%ba-%d1%81%d0%ba%d1%83%d0%bf%d1%88%d1%82%d0%b8%d0%bd%d0%b5/>

- **JAČANJE INSTITUCIONALNIH KAPACITETA NA LOKALNOM NIVUU ZA OSTVARIVANJA RODNE RAVNOPRAVNOSTI I ZAŠTITU PRAVA ŽENA I DRUGIH VULNEABILNIH GRUPA**

Predlaže se izmena i dopuna Statuta opštine Gračanica, gde će se konkretno predvideti stalni Skupštinski odbor za rodnu ravnopravnost, koji će kasnije koordinirati daljim aktivnosti na polju rodne ravnopravnosti u opštini Gračanica.

- **PROMENA PARADIGME I PRISTUPA ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA PROBLEMU RODNE RAVNOPRAVNOSTI, ZAKRET KA MODELIMA PRAKTIČNIH POLITIKA**

Organizacije civilnog društva moraju otvoriti vrata građanima, i pored neosporne sadržajne i finansijske transparentnosti organizacija civilnog društva ne uživaju veliko poverenje građana, te se preporučuje veća angažovanost organizacija civilnog društva na polju dostupnosti i vidljivosti rada organizacija, ne samo putem IT oblika komunikacije, već i konvencijalnih modela komunikacije, ([radio i televizija](#), [posebno lokalne](#)) i direktnog kontakta sa građanima, ([fokus grupe](#) i [tribine](#)).

Finansirano od strane
Evropske Unije

LITERATURA

Agencija za besplatnu pravnu pomoć, <https://anif.rks-gov.net/page.aspx?id=1,1>
Agencija za rodnu ravnopravnost, <https://abgj.rks-gov.net/sr/ballina>
Državni tužilac Kosova, <https://prokuroria-rks.org/sr/psh>
Evropska povelji o rodnoj ravnopravnosti na lokalnom nivou,
https://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/charte_egalite_me.pdf
Institucija Ombudsmana, zvanična internet prezentacija <https://oik-rks.org/sr/>
Javne konsultacije sa građanima održane u Lapljem Selu:
<https://nasagracanica.com/%d1%81%d0%b2%d0%b5-%d0%b2%d0%b5%d1%81%d1%82%d0%b8/%d0%b2%d0%b5%d1%81%d1%82%d0%b8/javne-konsultacije-sa-gradjanima-o-budzetu-odrzane-u-lapljem-selu/>
Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Istanbulska konvencija, <https://www.undp.org/sr/serbia/publications/istanbulska-konvencija-i-odgovornost-dr%C5%BEave-za-borbu-protiv-nasilja-nad-%C5%BEenama>
Održana info sesija o pokretanju i podršci miko biznisa za žene,
<https://nasagracanica.com/%d1%81%d0%b2%d0%b5-%d0%b2%d0%b5%d1%81%d1%82%d0%b8/%d0%b2%d0%b5%d1%81%d1%82%d0%b8/odrzana-info-sesija-o-pokretanju-i-podrsci-mikro-biznisa-za-zene/>; poziv women 4 women:
<https://www.k-w4w.org/en/poziv-za-izrazivanje-interesovanja/>
Opština Gračanica, zvanična internet prezentacija: <https://kk.rks-gov.net/gracanice/grad/>
Opština Gračanica, broj stanovnika, zvanična internet prezentacija, <https://kk.rks-gov.net/gracanice/grad/broj-stanovnika/>
Opština Gračanica, Odeljenje za budžet i finansije, <https://kk.rks-gov.net/gracanice/category/budzet/?page=2022>
Opština Gračanica, Odeljenje za ekonomski razvoj i EU integracije, <https://kk.rks-gov.net/gracanice/uprave-2/ekonomski-razvoj/>
Opština Gračanica, Skupština opštine, predsednik opštine Milan Dimitrijević,
<https://kk.rks-gov.net/gracanice/staff/%d0%bf%d1%80%d0%b5%d0%b4%d1%81%d0%b5%d0%b4%d0%bd%0%b8%d0%ba-%d1%81%d0%ba%d1%83%d0%bf%d1%88%d1%82%d0%b8%d0%bd%d0%b5/>
Naša Gračanica,
<https://nasagracanica.com/%d0%b3%d1%80%d0%b0%d1%87%d0%b0%d0%bd%d0%b8%d1%86%d0%b0/>
Policija Kosova, <https://www.kosovopolice.com/sr/>
Policijski inspektorat Kosova, <https://ipk.rks-gov.net/>
Procena usklađenosti zakona Kosova*, politika i drugih mera sa standardima Konvencije Saveta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija), Sekretarijat mehanizma za praćenje Konvencije Saveta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Odsek za rodnu ravnopravnost Saveta Evrope, Jedinica za izgradnju kapaciteta i projekte saradnje, str. 24,

Finansirano od strane
Evropske Unije

[file:///C:/Users/marko/Desktop/Kosovo Assessment%20report%20Istanbul%20Convention SR P.pdf](file:///C:/Users/marko/Desktop/Kosovo%20Assessment%20report%20Istanbul%20Convention%20SR%20P.pdf)

Statut opštine Gračanica, <https://kk.rks-gov.net/gracanice/wp-content/uploads/sites/41/2019/02/Statut.pdf>

Sudski savet Kosova, <https://www.gjyqesori-rks.org/?lang=sr>

Ustav Republike Kosovo, član 22. Direktna primena međunarodnih sporazuma i instrumenata, http://zka-rks.org/wp-content/uploads/2017/06/USTAV_REPUBLIKE_KOSOVO.pdf

Zakon o lokalnoj samoupravi br.03 L-040, Službeni glasnik Kosova, <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2530>

Zakon o rodnoj ravnopravnosti br.5 L-020, Službeni glasnik Kosova, <https://gzk.rks-gov.net/LawInForceList.aspx>

Finansirano od strane
Evropske Unije

DODATAK I - ANKETA O POLOŽAJU ŽENA NA TERITORIJI OPŠTINE GRAČANICA

U nastavku se nalazi anketa koja je korištena za istraživanje.

1. Mesto:

---

2. Pol:

- Muško
- Žensko

3. Starost:

- < 18
- 18 - 25
- 26 - 35
- 35 +

4. Nacionalnost:

- Srbin
- Albanac
- RAE zajednica
- Ostalo

5. Da li ste ikada bili korisnik bilo kakvih vladinih mera kao odgovor na pandemiju izazvano COVID-19?

- Da
- Ne

6. Da li ste u radnom odnosu?

- Da, puno radno vreme
- Da, poluvremeno
- Samozaposlen/a
- Ne
- Ne želim da odgovorim

7. Šta mislite, da li u praksi poslodavci kod zapošljavanja prednost daju:

- Ženama
- Muškarcima
- Ne prave razliku

Finansirano od strane
Evropske Unije

8. Da li mislite da su žene I muškarci jednako tretirani na radnom mestu?

- Da
- Ne
- Ne znam

9. Ko je u praksi više izložen diskriminaciji na poslu?

- Žena
- Muškarci
- Podjednako
- Ne znam

10. Smatrate li da za uspeh I napredovanje žene moraju uložiti više truda od muškaraca?

- Da
- Ne

11. Da li smatrate da su u opštini Gračanica žene I muškarci ravnopravni u zastupanju pred zakonom?

- Da
- Ne
- Ne znam

12. Po vašem mišljenju, ko je skloniji seksualnom uznemiravanju na poslu?

- Žene
- Muškarci
- Ne znam

13. Da li projekti o osnaživanju žena koje sprovode organizacije civilnog društva mogu doprineti poboljšanju položaja žena?

- Da
- Ne
- Ne znam

Finansirano od strane
Evropske Unije

Analiza istraživanja o položaju žena na teritoriji opštine Gračanica, sprovedena je u okviru projekta: Osnaživanje mladih žena sa ciljem postizanja ekonomske nezavisnosti i aktivnog učešća u procesima donošenja odluka, Omladinskog saveta Gračanica, koji je podržala Mreža žena Kosova. Ova publikacija nastala je uz finansijsku podršku Evropske unije. Njegov sadržaj je odgovornost Omladinskog Centra Gračanica i ne odražava nužno stavove Evropske unije

Finansirano od strane
Evropske Unije

